

Беляневич Олена Анатоліївна,
докторка юридичних наук, професорка,
професорка кафедри цивільного права і процесу
Донецького національного університету імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ПРО ЗАСТОСУВАННЯ У СПРАВАХ ПРО БАНКРУТСТВО КОНСТРУКЦІЇ ФРАУДАТОРНОГО ПРАВОЧИНУ

У статті розглядаються теоретичні та практичні аспекти застосування у провадженні у справах про банкрутство конструкції фrawdаторних правочинів. Звертається увага на те, що законодавством України про банкрутство передбачений важливий юридичний інструмент – визнання недійсними правочинів боржника, вчинених у так званій підозрілий період (ст. 42 Кодексу України з процедур банкрутства, далі – КУзПБ). Метою його застосування є збільшення ліквідаційної маси боржника шляхом повернення до неї майна, переданого іншим особам, для захисту інтересів кредиторів. Норми ст. 42 КУзПБ (раніше – ст. 20 Закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»), є господарсько-правовим засобом, який спрямований на збереження майна боржника та істотно відрізняється від загальних підстав і наслідків недійсності правочинів у цивільному та господарському законодавстві. Зазначені в ст. 42 КУзПБ підстави недійсності правочинів боржника є спеціальними підставами їхньої недійсності, не пов'язаними із вадами волі або волевиявлення. Визначено, що універсальною ознакою фrawdаторного правочину є факт заподіяння шкоди та намір (умисел) заподіяти шкоду кредитору, будь-яких особливих ознак у справі про банкрутство фrawdаторні правочини не мають. Якщо правочин боржника має відповідні ознаки і підлягає визнанню недійсним на підставі ст. 42 КУзПБ, це виключає можливість його кваліфікації як фrawdаторного і визнання недійсним саме як фrawdаторного. Водночас з цим правочин, який не підлягає визнанню недійсним на підставі ст. 42 КУзПБ, проте має ознаки фrawdаторності, може бути визнаний недійсним в порядку позовного провадження у межах справи про банкрутство відповідно до ст. 7 КУзПБ. Аргументовано необхідність розмежування вчинених у підозрілий період правочинів (ст. 42 КУзПБ), фrawdаторних правочинів, що можуть бути визнані недійсними в порядку ст. 7 КУзПБ на підставі ст. 3, 13 ЦК та фіктивних правочинів (ст. 234 ЦК), та неприпустимості змішування цих конструкцій.

Ключові слова: банкрутство, зловживання правом, фrawdаторний правочин, фіктивний правочин, підозрілі правочини боржника.

Постановка проблеми. Правильне застосування конструкції фrawdаторного правочину у справах про банкрутство має сприяти ефективній консолідації ліквідаційної маси боржника та задоволенню вимог кредиторів на засадах конкурсного процесу. Для цього необхідним є розмежування фrawdаторних правочинів та правочинів боржника, які вчинені у підозрілий період, а також фіктивних правочинів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з теми дослідження. В класичній літературі з конкурсного процесу проблематика недійсності угод боржника розглядалася Г. Ф. Шершеневичем [1], А. Х. Гольмстеном [2], Є. В. Васьковським [3], К. І. Малишевим [4], в сучасному українському правознавстві – Б. М. Поляковим [5], П. Д. Пригузою [6], іншими авторами. Фраудаторні позови в українській цивілістиці були предметом уваги В. І. Крата [7, с. 318–327], проте загалом у сучасній вітчизняній теорії права банкрутств сама конструкція фраудаторних правочинів майже не використовується.

Постановка мети цієї статті є обґрунтування меж застосування доктрини фраудаторних правочинів у провадженні у справах про банкрутство на основі аналізу актуальної правозастосовної практики Верховного Суду.

Виклад основного матеріалу. Категорія фраудаторних [лат. *fraus, fraudis* – обман, хитрість, підступність] правочинів має коріння у давньоримському конкурсному процесі, в якому на випадок розтрати майна боржником в обман кредиторів останнім надавалися особливі засоби судового захисту, одним з яких був *Actio Pauliana*. Розтрата майна мала послідувати *fraudationis causa* з наміром боржника нанести майнову шкоду кредиторам. Такий намір з боку боржника презюмувався, якщо він, маючи борги, відчужував усе своє майно [детальніше див. 4, с. 149–156].

У законодавстві України про банкрутство та цивільному законодавстві України поняття «фраудаторний правочин» не використовується, але наразі конструкція фраудаторного правочину доволі активно застосовується Верховним Судом (далі – ВС) насамперед під час вирішенні справ цивільної юрисдикції: «правочиною, що вчиняється на шкоду кредиторам (фраудаторним правочиною), може бути як односторонній, так і двосторонній чи багатосторонній правочин. Застосування конструкції „фраудаторності” при односторонньому правочині має певну специфіку, яка проявляється в обставинах, що дозволяють кваліфікувати односторонній правочин як такий, що вчинений на шкоду кредитору. До таких обставин, зокрема, відноситься те, що внаслідок вчинення одностороннього правочину відбувається унеможливлення звернення стягнення на майно боржника чи зменшується обсяг майна» (постанова ВС від 24.02.2021 р. у справі № 757/33392/16).

У постанові від 14.07.2020 р. у справі № 754/2450/18 ВС констатував, що фраудаторні правочини (правочини, що вчинені боржником на шкоду кредиторам) в законодавстві України *регулюються* [курсив наш – О. Б.] тільки в певних сферах (зокрема: у банкрутстві (ст. 20 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»); за неплатоспроможності банків (ст. 38 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»; у виконавчому провадженні (ч. 4 ст. 9 Закону України «Про виконавче провадження»)).

Правовим підґрунтям застосування судами конструкції фраздаторного правочину є ст. 13 Цивільного кодексу України (далі – ЦК), яка визначає межі здійснення цивільних прав: цивільні права особа здійснює у межах, наданих їй договором або актами цивільного законодавства, зокрема, не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах.

Як зазначив ВС у постанові від 10.02.2021 р. у справі № 754/5841/17, «приватно-правовий інструментарій не повинен використовуватися учасниками цивільного обороту для уникнення сплати боргу (коштів, збитків, шкоди) або виконання судового рішення про стягнення боргу (коштів, збитків, шкоди), що набрало законної сили. Зловживання правом і використання приватно-правового інструментарію всупереч його призначенню проявляється в тому, що: особа (особи) „використовувала / використовували право на зло”; наявні негативні наслідки (різного прояву) для інших осіб (негативні наслідки являють собою певний стан, до якого потрапляють інші суб’єкти, чиї права безпосередньо пов’язані з правами особи, яка ними зловживає; цей стан не задовольняє інших суб’єктів; для здійснення ними своїх прав не вистачає певних фактів та / або умов; настання цих фактів / умов безпосередньо залежить від дій іншої особи інша особа може перебувати у конкретних правовідносинах з цими особами, які „потерпають” від зловживання нею правом, або не перебувають); враховується правовий статус особи / осіб (особа перебуває у правовідносинах і як їх учасник має уявлення не лише про обсяг своїх прав, а і про обсяг прав інших учасників цих правовідносин та порядок їх набуття та здійснення; особа не вперше перебуває у цих правовідносинах або ці правовідносини є тривалими, або вона є учасником й інших аналогічних правовідносин)».

Наслідки недотримання меж здійснення цивільних прав визначаються ч. 6 ст. 13 ЦК: у разі недодержання особою під час здійснення своїх прав вимог, які встановлені ч. 2-5 ст., суд може зобов’язати її припинити зловживання своїми правами, а також застосувати інші наслідки, встановлені законом. До таких наслідків можна віднести застосування ч. 3 ст. 16 ЦК, відповідно до якої суд може відмовити у захисті цивільного права та інтересу особи в разі порушення нею положень ч. 2-5 ст. 13 цього Кодексу.

Іншим наслідком може бути визнання недійсним правочину на підставі ч. 1 та ч. 3 ст. 215 ЦК, оскільки правочин, укладений з наміром завдати шкоди іншій особі, є зловживанням правом та порушує межі здійснення цивільних прав всупереч нормі-заборони ст. 13 ЦК, а отже не відповідає вимозі ч. 1 ст. 203 ЦК. Такий договір не можна вважати нікчемним, оскільки його недійсність законом прямо не встановлена (ч. 2 ст. 215 ЦК), але він може бути визнаний судом недійсним як оспорюваний за позовом однієї із сторін або іншої зацікавленої

особи, які заперечують його дійсність на підставах, встановлених законом правочин (ч. 3 ст. 215 ЦК). Можливість визнання недійсним такого договору також розгорнуто аргументована в постанові Великої Палати ВС від 03.07.2019 р. у справі № 369/11268/16-ц: «...правопорядок не може залишати поза реакцією такі дії, які хоч і не порушують конкретних імперативних норм, але є очевидно недобросовісними та зводяться до зловживання правом. Як наслідок, не виключається визнання договору недійсним, направленою на уникнення звернення стягнення на майно боржника, на підставі загальних засад цивільного законодавства (п. 6 ст. 3 ЦК України) та недопустимості зловживання правом (ч. 3 ст. 13 ЦК України)».

Заслужують на увагу певні тенденції у правозастосовній практиці визнання правочинів недійсними як фродакторних.

1. Верховний Суд вважає, що *будь-який правочин*, вчинений боржником у період настання у нього зобов'язання із погашення заборгованості перед кредитором, внаслідок якого боржник перестає бути платоспроможним, має ставитися під сумнів у частині його добросовісності та *набуває ознак фродакторного правочину*. Водночас та обставина, що правочин із третьою особою, за яким боржник відчужив майно, реально виконаний, не виключає тієї обставини, що він спрямований на уникнення звернення стягнення на майно боржника та, відповідно, може бути визнаний недійсним на підставі загальних засад цивільного законодавства (постанови ВС від 14.07.2020 р. у справі № 754/2450/18, від 24.07.2019 р. у справі № 405/1820/17).

2. ВП ВС вважає, що позивач вправі звернутися до суду із позовом про визнання договору недійсним, як такого, що спрямований на уникнення звернення стягнення на майно боржника, на підставі загальних засад цивільного законодавства (п. 6 ст. 3 ЦК України) та недопустимості зловживання правом (ч. 3 ст. 13 ЦК України), та послатися на спеціальну норму, що передбачає підставу визнання правочину недійсним, якою може бути як підстава, передбачена ст. 234 ЦК України, так і інша, наприклад, підстава, передбачена статтею 228 ЦК України (постанова ВП ВС від 03.07.2019 р. у справі № 369/11268/16-ц).

Отже, як вважає ВП ВС, фродакторний правочин може кваліфікуватися як: а) такий, що вчинений всупереч принципу добросовісності (п. 6 ст. 3 ЦК) та недопустимості зловживання правом (ч. 3 ст. 13 ЦК); б) фіктивний (ст. 234 ЦК).

3. Такий, що порушує публічний порядок (ст. 228 ЦК).

На нашу думку, з кваліфікацією фіктивного правочину або правочину, що порушує публічний порядок, як видів фродакторного не можна погодитися, оскільки в ЦК закріплено підстави їхньої недійсності та правові наслідки, в той час, як оцінка фродакторного правочину знаходиться в площині принципу добросовісності і заборони зловживання правом.

Фіктивні правочини, на відміну від фраздаторних правочинів, виключають наявність наміру створити юридичні наслідки в момент його вчинення, що в свою чергу унеможливує виникнення будь-яких майнових наслідків, оскільки такий правочин не породжує жодних юридичних наслідків. Оскільки на підставі фіктивного правочину відсутня можливість передачі майна, *restitutio in integrum* виключається юридичною конструкцією фіктивного правочину. Якщо ж буде встановлено, що така передача *de facto* відбулась, такий правочин не може бути кваліфікований як фіктивний, і тому норма ст. 234 ЦК не підлягає застосуванню, адже фіктивний правочин *de jure* не породжує будь-яких правових наслідків.

Отже, фіктивний правочин характеризується тим, що: 1) сторони не бажають настання правових наслідків, обумовлених договором; 2) усі сторони договору поінформовані про його фіктивність; 3) письмовим текстом договору створюється лише видимість правовідносин між сторонами; 4) мета вчинення фіктивного правочину не має значення [8, с. 410].

Окрім того, відповідно до практики ВС, якщо хоча б одна зі сторін оспорюваного договору намагалася досягти правового результату, то такий правочин не може визнаватися фіктивним. Зокрема, як зазначено у постанові ВС від 03.09.2019 р. у справі № 904/4567/18, ВС у застосуванні приписів ст. 234 ЦК України у подібних правовідносинах виходив, зокрема, з того, що у разі, коли на виконання правочину було передано якесь майно, такий правочин не може розцінюватися як фіктивний.

Судова практика виходить з того, що «фіктивний правочин характеризується тим, що сторони вчиняють такий правочин лише для вигляду, знаючи заздалегідь, що він не буде виконаний. При вчиненні фіктивного правочину сторони мають інші цілі, ніж ті, що передбачені правочином. Причому такі цілі можуть бути протизаконними, або фіктивний правочин може взагалі не мати правової мети. Визнання фіктивного правочину недійсним потребує встановлення господарським судом умислу його сторін. Сам по собі факт невиконання сторонами умов правочину не робить його фіктивним. Для визнання правочину фіктивним ознака вчинення його лише для вигляду має бути властива діям обох сторін правочину. Якщо одна сторона діяла лише для вигляду, а інша – намагалася досягти правового результату, такий правочин не можна визнати фіктивним» (постанова ВС від 19.11.2019 р. у справі № 924/1014/18). Аналогічна правова позиція наведена у постановках ВС від 11.04.2018 у справі № 910/11715/17, від 08.08.2018 у справі № 920/1144/17, від 21.08.2018 у справі № 910/11565/17, від 26.02.2019 у справі № 925/1453/16.

Такі правові позиції фактично означають можливість кваліфікації усіх договорів боржника, що можуть бути визнані недійсними на підставі ст. 42 КУЗПБ саме як фраздаторні. Це, на нашу думку, не узгоджується із змістом зазначеної

ст. 42 КУзПБ, яка встановлює спеціальні (так звані «банкрутні») підстави недійсності правочинів боржника: категорія недійсності в конкурсному праві має свої особливості порівняно із її традиційним цивілістичним розумінням [детальніше див. 9]. Крім того, при цьому не враховуються особливості доказування недійсності таких договорів у процедурі банкрутства. Як зауважує Б. М. Поляков, інститут визнання правочину за цивільно-правовими підставами у відносинах банкрутства є неефективним, оскільки вимагає значної кількості доказів, метою яких є підтвердження мнимості чи удаваності правочину [5, с. 171].

В теорії конкурсного права період часу з моменту виникнення грошового зобов'язання у боржника (в тому числі при загрозі неплатоспроможності або при надмірній заборгованості до дня порушення справи про його банкрутство) отримав назву підозрілого періоду, а правочини (договори і майнові дії) боржника – сумнівними [6, с. 285]. В літературі звертається увага на те, що сумнівність правочинів під час дослідження угод боржника є правовою презумпцією, яка передбачає, що будь-який правочин боржника щодо відчуження ним свого майна, вчинений у підозрілий період, є сумнівним і може бути визнаний недейсним на підставі спеціальної норми закону [10, с. 75].

Як зазначив ВС, інститут визнання недейсними правочинів боржника у межах справи про банкрутство є універсальним засобом захисту у відносинах неплатоспроможності та частиною єдиного механізму правового регулювання відносин неплатоспроможності, що спрямована на дотримання балансу інтересів не лише осіб, які беруть участь у справі про банкрутство, а й осіб, залучених у справу про банкрутство, наприклад, контрагентів боржника. Визнання недейсними правочинів боржника у межах справи про банкрутство спрямоване на досягнення однієї з основних цілей процедури неплатоспроможності – максимально можливе справедливе задоволення вимог кредиторів. Норми ст. 20 Закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» є спеціальною по відношенню до загальних, установлених ЦК підстав для визнання правочинів недейсними, тобто ця норма передбачає додаткові, специфічні підстави для визнання правочинів недейсними, які характерні виключно для праввідносин, що виникають між боржником і кредитором у процесі відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом (постанова від 30.01.2019 р. у справі № 910/6179/17).

Визнання недейсними правочинів боржника в порядку ст. 42 КУзПБ (ст. 20 Закону про банкрутство) характеризується певними особливостями: 1) особливі підстави визнання недейсними правочинів в процедурі банкрутства, і які не застосовуються поза межами цих процедур; 2) правочин відповідає вимогам Цивільного та Господарського кодексів; 3) правочин укладений у «підозрілий» період; 4) наслідками такого правочину є загальний негативний економічний результат для боржника та, внаслідок цього і для кредиторів.

Аналіз підстав недійсності правочинів (договорів), закріплених в ст. 42 КУзПБ, дає підстави стверджувати, що ці підстави можуть бути зведені до об'єктивного критерію – негативних наслідків у вигляді зменшення майнової бази боржника та неплатоспроможності (цей критерій іноді називають «сутнісним критерієм» [7, с. 320]). Тобто значення має загальний негативний результат господарювання, а не критерій вад волі сторін правочину. Отже, необхідність формування ліквідаційної маси боржника з метою повного або часткового задоволення вимог кредиторів у конкурсному процесі дозволяє відійти у правозастосуванні від оцінки суб'єктивного (вольового) критерію недійсності правочинів боржника, принаймні, він не повинен бути визначальним. Головними мають бути негативні господарські наслідки їх виконання боржником, для чого необхідною є економіко-правова оцінка усієї діяльності боржника, а не його окремих (атомарних) правочинів (договорів), яка (оцінка) в принципі є зайвою при застосуванні норм ЦК та ГК про недійсність цивільно-правових правочинів та господарських договорів відповідно [9]. Сумнівні правочини боржника не потребують встановлення умислу їхніх сторін, що є необхідним для фродакторного та фіктивного правочину.

З огляду на це, навіть якщо припустити, що правочини боржника, які підлягають визнанню недійсними з підстав, встановлених у ст. 42 КУзПБ, одночасно можуть мати ознаки фродакторних, а тому також можуть бути визнані недійсними з цієї підстави, така додаткова кваліфікація суперечитиме:

у матеріально-правовому аспекті – ч. 3 ст. 42 КУзПБ щодо наслідків визнання недійсними правочинів боржника, оскільки ця норма передбачає лише повернення майна боржника до ліквідаційної маси, а визнання правочину з підстав фродакторності тягне реституцію;

у процесуальному аспекті - принципу процесуальної економії, адже вимагатиме збільшення обсягу доказування, введення додатково до предмета доказування суб'єктивної сторони (наміру заподіяти шкоду, умислу заподіювача шкоди), що завжди викликало ускладнення у цивільних (а особливо у господарських) спорах.

Отже, якщо правочин боржника має відповідні ознаки і підлягає визнанню недійсним на підставі ст. 42 КУзПБ, це повинно виключати можливість його кваліфікації як фродакторного. Поряд з цим правочин, який не підлягає визнанню недійсним на підставі ст. 42 КУзПБ, проте має ознаки фродакторності, може бути визнаний недійсним в порядку позовного провадження у межах справи про банкрутство відповідно до ст. 7 КУзПБ.

Частково ця позиція вже знайшла відображення в постанові Верховного Суду від 02.06.2021 р. у справі № 904/7905/16: «КУзПБ є частиною цивільного / господарського законодавства, тому до правовідносин, які регулює цей Ко-

декс як спеціальний нормативно-правовий акт, можуть застосовуватися також норми ЦК України, зокрема щодо загальних підстав для визнання недійсними правочинів за участі боржника. Укладення договору боржника поза межами „підозрілого періоду”, визначеного ст. 20 Закону про банкрутство, та відсутність підстав для застосування ст. 42 КУзПБ з огляду на непоширення її дії на правовідносини, що склалися до вступу в дію КУзПБ, не виключає можливості визнання недійсним правочину боржника, спрямованого на уникнення звернення стягнення на його майно, на підставі загальних засад цивільного законодавства та недопустимості зловживання правом за умови доведеності відповідних обставин заявником».

Уявляється, що Верховний Суд має в імперативній формі висловитись щодо необхідності розмежування вчинених у підозрілий період правочинів (ст. 42 КУзПБ), фраздаторних правочинів, що можуть бути визнані недійсними в порядку ст. 7 КУзПБ на підставі ст. 3, 13 ЦК та фіктивних правочинів (ст. 234 ЦК), і неприпустимості змішування цих конструкцій.

Висновки. Ознаками фраздаторного правочину є факт заподіяння шкоди та намір (умисел) заподіяти шкоду. Фраздаторні правочини у справі про банкрутство будь-яких особливих ознак не мають. Фіктивний правочин характеризується тим, що укладається сторонами без наміру створити правові наслідки. Фраздаторний правочин, навпаки, вчиняється з наміром завдати шкоди іншій особі і створює правові наслідки. Відтак критерієм розмежування є намір створити правові наслідки (фраздаторний) чи відсутність такого наміру (фіктивний). Правочин не може одночасно бути і фіктивним, і мати ознаки фраздаторності. Наявність судового рішення, яким спростовано фіктивність правочину, не виключає визнання його недійсним з підстав фраздаторності, в тому числі й у межах провадження у справі про банкрутство. Особливістю провадження справи про банкрутство є наявність спеціальної процедури визнання недійсними правочинів боржника з підстав, зазначених у ст. 42 КУзПБ, тому правочин, який відповідає ознакам ст. 42 КУзПБ, підлягає визнанню недійсним на підставі цієї статті із правовими наслідками, які у ній встановлені, та не може визнаватись недійсним за ознаками фраздаторності. Відповідно, сфера застосування ст. 234 ЦК не поширюється на визнання недійсними правочинів, які мають ознаки фраздаторності, зокрема під час оскарження таких договорів у справі про банкрутство.

Правочин, укладений боржником у справі про банкрутство, може бути визнаний недійсним з підстав фраздаторності, за позовом кредитора у цій самій справі про банкрутство, якому завдано шкоди цим правочином (за умови, що він не підлягає визнанню недійсним на підставі ст. 42 КУзПБ).

Список використаних джерел:

1. Шершеневич Г. Ф. Конкурсный процесс. Москва: «Статут», 2000. 477 с.
2. Гольмстен А. Х. Учение о праве кредитора опровергать юридические акты, совершенные должником в его ущерб, в современной юридической литературе. *Юридические исследования и статьи*. Т. 2. Санкт-Петербург, 1913. С. 1–156.
3. Васьковский Е. В. Учебник гражданского процесса. Москва: Изд-во «Зерцало», 2003. 464 с.
4. Малышев К. И. Исторический очерк конкурсного процесса. Избранные труды по конкурсному процессу и иным институтам торгового права. Москва: Статут, 2007. 106–600 с.
5. Поляков Б. М. Закон Украины «О восстановлении платежеспособности должника или признании его банкротом»: научно-практический комментарий: в 2-х т. Т. I. Киев: Логос, 2014. 607 с.
6. Пригуза П. Д., Пригуза А. П. Науково-практичний коментар Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» у редакції з 18 січня 2013 року [доктринальне тлумачення норм права неплатоспроможності та статей 1–21]. Херсон: Видавництво «ТДС», 2013. 304 с.
7. Харьковская цивилистическая школа: защита субъективных гражданских прав и интересов: монография / И. В. Спасибо-Фатеева, М. Н. Сибилев, В. Л. Яроцкий и др.; под общ. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Харьков: Право, 2014. 672 с.
8. Ромовська Зорислава. Українське цивільне право: загальна частина. Академічний курс: підручник. Київ: Атіка, 2005. 560 с.
9. Беляневич О. А. Визнання недійсними правочинів (договорів) боржника у справах про банкрутство. *Ius Privatum (legal doctrine and practice / правова доктрина і практика)*. 2017. № 1. С. 6. URL: <https://bit.ly/3jhTpOY> (дата звернення: 22.10.2021).
10. Гончаренко О., Черненко О., Ковалишин О. Правова природа трирічного строку, передбаченого статтею 42 Кодексу України з процедур банкрутства. *Підприємництво, господарство і право*. № 6. 2021. С. 73–79.

References:

1. Shershenevich G. F. Konkursnyiy protsess. Moskva: «Statut», 2000. 477 s.
2. Golmsten A. H. Uchenie o prave kreditora oprovergat yuridicheskie aktyi, sovershennyie dolzhnikom v ego uscherb, v sovremennoy yuridicheskoy literature. *Yuridicheskie issledovaniya i stati*. T. 2. Sankt Petersburg, 1913. S. 1–156.
3. Vaskovskiy E. V. Uchebnik grazhdanskogo protsessa. Moskva: Izd-vo «Zertsalo», 2003. 464 s.
4. Malyshev K. I. Istoricheskiy ocherk konkursnogo protsessa. *Izbrannyye trudyi po konkursnomu protsessu i inyim institutam torgovogo prava*. Moskva: Statut, 2007. 106–600 s.
5. Polyakov B. M. Zakon Ukrainyi «O vosstanovlenii platezhesposobnosti dolzhnika ili priznaniya ego bankrotom»: nauchno-praktichnskiy kommentariy: v 2-h t. T. I. Kyiv: Logos, 2014. 607 s.
6. Pryhuza P. D., Pryhuza A. P. Naukovo-praktychnyi komentar Zakonu Ukrainy «Pro vidnovlennia platospromozhnosti borzhnyka abo vyznannia yoho bankrutom» u redaktsii z 18 sichnia 2013 roku [doktrynalne tлумachennia norm prava neplatospromozhnosti ta statei 1–21]. Kherson: Vydavnytstvo «TDS», 2013. 304 s.
7. Harkovskaya tsivilisticheskaya shkola: zaschita sub'ektivnyih grazhdanskikh prav i interesov: monografiya / I. V. Spasibo-Fateeva, M. N. Sibilev, V. L. Yarotskiy i dr.; pod obsch. red. I. V. Spasibo-Fateevoy. Harkov: Pravo, 2014. 672 s.

8. Romovska Zoryslava. Ukrainske tsyvilne pravo: Zahalna chastyna. Akademichnyi kurs: pidruchnyk. Kyiv: Atika, 2005. 560 s.
9. Belianevych O. A. Vyznannia nediisnymy pravochohyniv (dohovoriv) borzhnyka u spravakh pro bankrutstvo. *Ius Privatum (legal doctrine and practice / pravova doktryna i praktyka)*. 2017. № 1. S. 6. URL: <https://bit.ly/3jhTpOY> (data zvernennia: 22.10.2021).
10. Honcharenko O., Chernenko O., Kovalyshyn O. Pravova pryroda tryrichnoho stroku, peredbachenoho statteiu 42 Kodeksu Ukrainy z protsedur bankrutstva. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. № 6, 2021. S. 73–79.

Belyanevych Olena Anatoliivna, Doctor of Law, professor, professor of Civil Law and Procedure Vasyl Stus Donetsk National University.

The article considers the theoretical and practical aspects of the application of the construction of fraud transactions in bankruptcy proceedings. Attention is drawn to the fact that the bankruptcy legislation of Ukraine provides an important legal instrument – invalidation of the debtor's transactions committed during the so-called suspicious period (Article 42 of the Bankruptcy Procedure Code of Ukraine, hereinafter – KUzPB). The purpose of its application is to increase the liquidation estate of the debtor by returning to it the property transferred to others to protect the interests of creditors. Norms of Art. 42 of the Code of Civil Procedure (formerly Article 20 of the Law "On Restoration of Debtor's Solvency or Recognition of Debtor's Bankruptcy") is an economic remedy aimed at preserving the debtor's property and differs significantly from the general grounds and consequences of invalidity of transactions in civil and commercial law. Specified in Art. 42 of the Code of Civil Procedure, the grounds for invalidity of the debtor's transactions are special grounds for their invalidity, not related to defects of will or expression of will. It is determined that the universal sign of a fraud transaction is the fact of causing harm and the intention (intent) to harm the creditor, fraudulent transactions do not have any special features in a bankruptcy case. If the debtor's transaction has the appropriate characteristics and is subject to invalidation under Art. 42 of the Code of Administrative Offenses, this excludes the possibility of its qualification as fraudulent and invalidation as fraudulent. Along with this transaction, which is not subject to invalidation under Art. 42 of the Code of Administrative Offenses, but has signs of fraud, may be declared invalid by way of claim proceedings in the bankruptcy case in accordance with Art. 7 KVzPB. The necessity of differentiation of transactions made in the suspicious period (Article 42 of the Code of Administrative Offenses), fraudulent transactions that may be declared invalid in accordance with Art. 7 KUzPB on the basis of Art. 3, 13 of the Civil Code and fictitious transactions (Article 234 of the Civil Code), and the inadmissibility of mixing these structures.

Keywords: *bankruptcy, abuse of rights, fraud transaction, fictitious transaction, suspicious transactions of the debtor.*